

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

УДК 330.342.146

І.Є. Голубій, О.І. Ступницький

ССЕ: ВІД НАЇВНОЇ УТОПІЇ ДО СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (ДОСВІД КРАЇН ЄС)

У статті проаналізовано концепцію соціальної і солідарної економіки, як систему, що поєднує інтереси, цілі й дії всього суспільства, де боротьба з нерівністю, охорона навколишнього середовища, захист найбільш уразливих категорій громадян, розвиток територіальних громад виступають її основними завданнями. Розглянуто відмінність між соціальною і солідарною економікою через організації та ініціативи, метою яких є не перерозподіл прибутку, а задоволення потреб колективу. Окремо виділено феномен соціального підприємництва, як діяльності яка має три орієнтири: соціальний, ринковий та інноваційний і низки основних чинників, що його визначають. Під соціальним підприємством розуміють, з однієї сторони, бізнес, спрямований переважно на соціальні цілі, з прибутками, що йдуть переважно на саморозвиток, громадські справи чи вирішення соціальних проблем, з іншого - воно поєднує у собі чесність, демократію, соціальну та екологічну відповідальність. Усе більшу популярність у країнах ЄС здобуває економічна модель «партисипативної економіки», в основі якої лежить створення економічних інститутів із трьох класів (робітників, власників і «координаторів», тобто менеджерів і чиновників), що дозволило б економіці успішно функціонувати відповідно до низки принципів. Частиною цієї моделі виступає «зелена економіка», що базується на 3 аксіомах: неможливо нескінченно розширювати сферу впливу в обмеженому просторі; неможливо вимагати задоволення нескінченно зростаючих потреб в умовах обмеженості ресурсів; усі процеси на нашій планеті є взаємозалежними й взаємозалежними.

Ключові слова: соціальна і солідарна економіка, соціальне підприємництво, соціальні кооперативи, партисипативна економіка, зелена економіка.

Перше десятиліття XXI ст. не лише підтвердило потребу зміни низки існуючих моделей розвитку «економіки вільного ринку», їх суперечливість принципам рівності і справедливості, але й рельєфно визначило виклики і погрози планетарному існуванню людства у випадку збереження традиційних принципів «прибуток понад усе» і «економічне зростання понад усе». Альтернативні ідеї побудови економічних відносин на інших принципах, дотримання при цьому екологічного балансу із природним середовищем знайшли своє відображення у концепціях альтернативної/неформальної економіки, складовою частиною якої є соціальна і солідарна економіка (ССЕ). Остання являє собою соціально-економічну систему, заснована на нових принципах виробництва і розподілу матеріальних благ у суспільстві на основі загальноприйнятих понять справедливості, що поєднує інтереси, цілі й дії всього суспільства (влади, бізнесу, усіх громадян) [1, р. 3]. За останніми оцінками, несільськогосподарська зайнятість у неформальній економіці становить: 82 % від загальної чисельності зайнятих у країнах Південної Азії; 66 % у країнах Африки до півдня від Сахари; 65 % у країнах Східної і Південно-Східної Азії (крім Китаю); 51 % у країнах Латинської Америки і 10 % у країнах Східної Європи і Центральної Азії. Її зростання обумовлене прискореною інтеграцією у світову економіку, однак не обов'язково сприяє переходу у

формальну економіку. Розрахунки Міжнародної організації праці свідчать, що неформальна економіка існує і розвивається також у розвинених країнах: її внесок оцінюється у розмірі 18,4 % ВВП у країнах Європейського союзу (ЄС-27) і 8,6 % у середньому в Австралії, Канаді, Японії, Новій Зеландії і США [2]. Уже сьогодні народження різноманітних «альтернативно-економічних» концепцій, відкриті дискусії на тему альтернативної економіки призводять до все більшої консолідації різних поглядів і ідей, що в майбутньому може призвести до кристалізації єдиної глобальної концепції альтернативи «чистому капіталізму».

Дійсно, деконструкція ортодоксальної неокласичної економічної системи і рух до нової моделі раціональності сприяє зміні економічних відносин (сприйняття людини через його соціальну роль і його діяльність – «human agency», міжособистісних зв'язків, соціального капіталу, довіри, кооперативної і колективної діяльності) через різноманітні форми власності, економічної поведінки та економічної логіки обумовлюють практику перерозподілу і реципрокності (передача благ у формі їх ритуалізованого дарування як альтернативи ринку і традиційному перерозподілу). Догматичний підхід сучасної економічної науки, що узяла за аксіому природність і універсальність ринку, сприяв витісненню на узбіччя економічної думки цілої низки форм економічної організації, альтернативних ринковим [1, р. 11]. Існує відмінність між соціальною економікою (коректування дефектів капіталістичної системи та імплементація у неї соціальної складової шляхом підвищення соціальної відповідальності бізнесу, інвестиційної діяльності і фондового ринку, соціального банкінгу і т.д.) і солідарною економікою (регулювання економічної активності за принципом «знизу-нагору» – (bottom-up) через організації та ініціативи, метою яких є не перерозподіл прибутку, а задоволення потреб колективу [3, р. 6].

Боротьба з нерівністю, охорона навколишнього середовища, захист найбільш уразливих категорій громадян, розвиток територіальних громад, більш повний облік ресурсів за рахунок застосування механізмів пільгового державного фінансування є а ргіогі основними завданнями ССЕ. При цьому всі учасники економічного процесу мають, по-перше, більше прав у прийнятті рішень і відповідальності за можливі ризики (гармонізація економічних і соціальних цілей, автономність і націленість на розвиток), а по-друге, вищий ступінь свободи та рівень самоорганізації (самоврядування, економічний плюралізм) [4, с. 92]. Причому, ССЕ являє собою не модель економічної організації (economic organization), а процес формування структури економічної діяльності (economic organizing), в основі якого лежить комбінація цінностей (blending values), кожне окреме співтовариство використовує ті процедури, які вважає для себе прийнятними, що і визначає різноманіття форм ССЕ [5, с. 206-207]. Мотивація участі у житті співтовариства поступово змінюється – із забезпечення виживання на відчуття цінності належності до співтовариства [6, р.7].

Як свідчать останні дослідження, зростає кількість країн, регіональних економічних угруповань і союзів, міжнародних організацій, які активно розробляють законодавство, державну політику і програми по підтримці різних форм ССЕ для розширення солідарного сектору неформальної економіки [7; 8]. Так, лише сучасний світовий ринок організацій справедливої торгівлі вже досяг обсягу у 6,4 млрд. дол., що робить його економічно привабливим для інвесторів у сфері соціальної і солідарної економіки [9, с. 95]. В останнє десятиліття у програмах боротьби з безробіттям, бідністю і соціальною маргіналізацією більшості країн регіону Південної Америки (Аргентина, Бразилія, Еквадор, Уругвай і Венесуела) окремо присутні заходи щодо підтримки і розвитку у суспільстві принципів та інструментів ССЕ. Слід зазначити, що солідарна економіка на порядок складніша, ніж моделі, побудовані на абсолютизації ринку або державному регулюванні. Необхідно дотримання певного досить складного

балансу, досягнення певного рівня розуміння напрямків розвитку учасниками процесу, особливо з боку організаторів солідарної економіки, її менеджменту.

Сьогодні соціальне підприємництво як форма ССЕ та нової моделі економіки соціальних інновацій дозволяє, по-перше, здійснити ефективну зміну соціальні відносини і систем управління, підвищення соціально-політичних можливостей доступу маргінальних груп до ресурсів забезпечення більш якісного задоволення потреб; по-друге, зберегти комунікативну цілісність соціальної системи за рахунок приросту соціального капіталу та можливостей вибору у соціального суб'єкта.

Соціальне підприємництво – це діяльність, яка має три орієнтири: соціальний, ринковий та інноваційний [10] і п'ять основних чинників, що його визначають: (1) прийняття на себе місії створення і підтримки соціальної цінності (блага); (2) виявлення і використання нових можливостей для реалізації обраної місії; (3) здійснення безперервного процесу інновацій, адаптації і навчання; (4) рішучість дій, не обмежена наявними ресурсами; (5) висока відповідальність підприємця за результати своєї діяльності – як перед безпосередніми клієнтами, так і перед суспільством [11]. Аналіз сучасної міжнародної практики соціального підприємництва свідчить, що крім неприбуткових венчурних організацій вона часто включає і прибуткові організації соціального призначення – банки розвитку місцевих співтовариств, кооперативи громадських спільнот, «гібридні» організації, що містять прибуткові і неприбуткові підрозділи і т. п.

В основі соціального підприємництва лежить принцип «ідея, плюс енергія того, хто здатний її втілити». З часом ідея стає проектом, який поширюється, пропонуються нові підходи до проблем, що формують власну модель, припущення та плани якої одразу тестуються, визначаються розуміння і шляхи подальшого руху. Сучасні міжнародні економічні відносини надають безліч кейсів прибуткових соціальних бізнесів, що працюють у сфері екології, освіти, трудотерапії, соціальних послуг як у промислово розвинених, так і у країнах, що розвиваються. Соціальне підприємство є відносно новим специфічним видом підприємств. З одного боку соціальне підприємство – це бізнес, спрямований переважно на соціальні цілі, з прибутками, що йдуть переважно на саморозвиток, громадські справи чи вирішення соціальних проблем. Дивне поєднання двох слів «соціальний» і «бізнес» ще викликає нерозуміння у широкого загалу, тобто існує плутанина понять – соціальна відповідальність як скеровування частини коштів на певні соціальні проблеми і бізнес, який у своєю суттю хоче вирішувати ці проблеми. З іншого, воно поєднує у собі чесність, демократію, соціальну та екологічну відповідальність; воно є сучасним підходом до підприємництва XXI століття [12].

В Європі «легалізація» соціального підприємництва розпочалася більше двадцяти років тому. Так, у 1991 р. парламент Італії прийняв закон щодо діяльності «соціальних кооперативів» (малих та середніх бізнесів, що вирішують соціальні проблеми громад) і визначив два їх типи: ті, що надають соціальні, освітні та медичні послуги населенню (група «А») та ті, що створюють можливості для працевлаштування та соціальної інтеграції вразливих верств населення (група «Б») [13]. Уряди Іспанії, Португалії, Греції, Бельгії та Франції також законодавчо закріпили роботу соціальних підприємств у формі кооперативів, основною рисою яких є демократична форма правління та обов'язковий розподіл акцій компанії між її засновниками, волонтерами та бенефіціарами. У цих країнах ЄС соціальні підприємства функціонують у вигляді «кооперативів соціальної солідарності» (Португалія), «кооперативів соціальних ініціатив» (Іспанія), «компаній соціальної мети» (Бельгія), «соціальних кооперативів колективної власності» (Франція).

На сьогоднішній день основними інструментами реалізації тієї чи іншої концепції державної підтримки соціальних підприємств у ЄС є програми та стратегії, які існують майже для кожної країни на національному рівні: «Empresas de inserção» в Португалії, «Enterprises d'insertion i associations intermédiaires» – у Франції, програми соціальної економіки в Ірландії, і соціальних підприємств у Фінляндії.

У країнах ЄС різновидом соціальних підприємств прийнято вважати так звані «соціальні кооперативи», що походять від робочих кооперативів і організацій взаємодопомоги континентальної Європи XIX ст., хоча у окремих країнах використовуються інші терміни, що краще відображають національні традиції визначення і розмежування підприємств, орієнтованих на суспільну користь і надання соціальних послуг. За приблизними оцінками, наразі у ЄС обсяг реалізації товарів і послуг кооперативами досягає складає 370 млрд. євро, а кількість зайнятих становить понад 60 млн. чол.; у товариствах взаємодопомоги і колективного страхування в цілому приносять 18 млн. чол.; 25 млн. громадян Євросоюзу беруть участь у взаємному страхуванні на суму близько 40 млрд. євро та ще до 40 млн. чол. беруть участь у різних добровільних асоціаціях. У цілому кооперативний сектор становить 6,7 % загальної робочої сили в ЄС і сприяє створенню близько 10 % європейського ВВП. Згідно зі статистикою, 41 % усіх кооперативних товариств у ЄС – це промислові підприємства, тоді як на сільське господарство припадає третина кооперативів, на будівництво – 7 %, на банківський сектор – 5 %. Але оскільки у Західній і Південній Європі значного розвитку набули кооперативні банки, товариства взаємодопомоги, страхові каси і т.д., реально понад половину усіх «кооперативних» робочих місць наразі становить саме банківський сектор [14].

Спростовуючи як державний «дерегування» (адміністративне управління і регулювання економіки), так і комерціалізацію («невидима рука ринку»), різні моделі сучасної альтернативної економіки посилюють значення реального існування немонетарних форм господарства, які умовно розподіляють на «докапіталістичні» і «посткапіталістичні» і які найчастіше характеризуються як «соціальні (суспільні)», «солідарні», «вільні» і т. п. Типовим прикладом є так звана «справедлива торгівля» (Fair Trade), за якою ціни встановлюються не залежно від ринкової кон'юнктури, а з урахуванням гарантії виробникові винагороди, що забезпечує відтворення і життєві потреби. В останні роки розпочався процес інституалізації організацій справедливої торгівлі – торговельних партнерств, що здійснюють управління на основі принципів прозорості, поваги, відкритого діалогу і рівності учасників світової торгівлі: їх продукти з торговельними марками і сертифікатами справедливої торгівлі почали з'являтися у мережах супермаркетів, створюються альтернативні торговельні мережі (alternative trading organizations), проводяться громадські кампанії по залученню і розширенню асортиментів продуктів справедливої торгівлі у систему державних закупівель [15]. Крім цього, в останнє десятиліття відбувається активний пошук нових, альтернативних, децентралізованих і немонетарних моделей економічного обміну, від простого бартеру до таких інструментів як SEL (Système d'échange Local), Jeu (Jardin d'échange Universel), Otra Bolsa de Valores (Mexico's Tlalocs), RGT (Red Global de Trueque: Argentina's LETS bankers), SEC (Système d'échange Communautaire), TCCS (Thailand Community Currency Systems), ICCS (Indonesia Community Currency Systems), LETS (Local Exchange and Trading System) та ін. Тобто, ідея «вільних грошей» (open money) базується на вільному доступі до емісії грошей і принципі «грошей, що тануть» (по відношенню їх обмінної вартості діє негативна процентна ставка, що у результаті робить їх надмірне нагромадження безглуздом) [16, p. 34-44].

Сфера сучасних альтернативних фінансів створює, з одного боку, системи комплементарних і локальних валют, спрямованих на розкриття потенціалу

колективної дії і розвиток територій, з іншого, нетрадиційні форми мікрофінансів (сектор якого зростає у середньому на 30 % на рік) для розвитку індивідуального і мікро-підприємництва, мотивування соціальної відповідальності інвесторів. Так, сьогодні п'ять найбільших інституцій, що функціонують у сфері мікрофінансів (VBSP, Grameen bank, BRAC, SKS, ASA), охоплюють понад 30 млн. позичальників. Якщо у В'єтнамі і Бангладеш темпи приросту мікrokредитування становлять 10-15 % на рік, то в Індії, де ринок ще далекий від насичення, – 150 % на рік. [17, с. 72]. Активно розвиваються приватні інвестиційні проекти на основі краудфандінгу (Oikocredit, інтернет-платформа Kiva.org та ін.) по розміщенню мікrokредитів, а розвиток онлайн-технологій сприяє зростанню і диверсифікації сфери мікрофінансування, надаючи можливість широкому колу інвесторів використовувати інноваційні схеми інвестування і пожертвувань [18, с. 1].

Сучасна практика ЄС по реалізації механізмів мікrokредитування індивідуальних позичальників і компаній малого бізнесу у частині взаємодії мікрофінансових організацій (МФО) і банків ґрунтується на системних моделях: модель інтегрованої структури мікrokредитування; модель організації банком дочірньої мікрофінансової організації; модель діючої МФО у якості «роздрібного продавця» або стратегічного договору банку і діючої МФО; модель «обслуговуючої компанії»; модель дистанційного банківського обслуговування (ДБО) у програмах мікrokредитування [19, R26-R27]. Використання МФО ЄС скорінгової моделі інтегрованої оцінки ризику мікrokредитування індивідуальних підприємців і мікропідприємств з одного боку дозволяє заощаджувати час, збільшувати «охоплення», зменшувати накладні видатки за рахунок «відсікання» ненадійних позичальників, що в остаточному підсумку призводить до збільшення ефективності програм мікrokредитування, а з іншого – враховує оцінку якісного ризику за допомогою традиційних інструментів, включаючи специфіку кредитування індивідуальних підприємців і мікропідприємств, що застосовують спеціальні режими оподаткування [20, р. 64-67].

Сьогодні алгоритм розробки стратегії розвитку єдиної системи мікрофінансування суб'єктів соціального підприємництва (ССП) в ЄС ґрунтується на трьох складових: поліпшенні правового середовища мікрофінансування, географічному розширенні охоплення населення мікрофінансовими послугами, розвитку різних типів мікрофінансових інституцій (як комерційних, так і некомерційних МФО із чітким визначенням понять і сфер діяльності – «мікрофінансування», «мікропозика», «мікрофінансова діяльність» і т.п.). Характерними рисами мікrokредитної сфери країн-членів ЄС є: а) орієнтація на специфічні групи клієнтів (економічно активні верстви населення; починаючі або плануючі розширитися мікропідприємства; малі підприємства, що не мають доступу до інших джерел фінансування) і виділені сегменти ринку; б) можливість використовувати такий нетрадиційний вид забезпечення, як групова гарантія, тобто створення кредитних груп, члени яких взаємно гарантують зворотність отриманих кредитів; в) поетапна видача кредитів – від малої суми до великої; г) процес мікrokредитування здійснюється за посередництвом спеціальних мікrokредитних інституцій – кооперативних банків. Так, наприклад, через трьохрівневу систему кооперативних банків у Польщі (Центральний банк кредитних союзів, 9 регіональних і 1200 локальних кооперативних банків) проходить до 90 % кредитів для сімейних сільськогосподарських кооперативів у сфері виробництва, переробки, торгівлі сільськогосподарською продукцією і супутніх видів діяльності [21].

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) сьогодні асоціюється, по-перше, з альтернативною/неформальною економікою й так званою «економікою дарування», яка є переосмисленням деяких докапіталістичних традиційних форм

економіки, у яких продукти праці не накопичуються, не обмінюються й не продаються, а даруються у вільне користування співтовариству. Останнім часом, «економіки дарування» поширюється на артистичне середовище і мистецтво завдяки появі ліцензій Creative commons або Artlibre. Нарешті, в області біології, медицини і агрономії розроблена ліцензія bios.

Традиційні підходи до роботи усе менше діють на сучасного працівника: гроші, статус і страх перед покаранням спрацьовують лише до певного рівня, а у світі майже безмежних можливостей старі підходи перетворюються у неефективні. Не викликає сумнівів, що у найближчій перспективі слід очікувати від ринку управлінських послуг нових нестандартних продуктів і рішень, які дозволять керувати мотивацією і корпоративною культурою, як наразі дозволяють керувати кадровим діловодством і системами HRMS (автоматизовані системи по управлінню людськими ресурсами). Від систем, що автоматизують практики прийняття рішень, компанії прискорено рухаються до систем, що автоматизують управління талантами. Згідно проведених досліджень, у 2015 р. більш ніж 50 % компаній сфери інноваційних технологій і процесів будуть використовувати програми та принципи гейміфікації у власній комерційній діяльності.

У зв'язку із цим, усе більшу популярність у країнах ЄС здобуває економічна модель «партисипативної економіки» (Participatory Economics або Parecon), розроблена ще на початку 90-х рр. минулого століття Р.Ханелем і М.Альбертом, в основі якої лежить створення економічних інститутів із трьох класів (робітників, власників і «координаторів», тобто менеджерів і чиновників), що дозволило б економіці успішно функціонувати відповідно до наступних принципів: самоврядування, солідарність, різноманітність і справедливість, а виробництво повинно бути децентралізованим, планованим і координованим Радами виробників і споживачів, у той час як засоби виробництва усунулені. Для усунення нерівності привілеїв між кваліфікованими і некваліфікованими трудящими встановлюється рівний розподіл особистих витрат зусиль на приємну і неприємну роботи і винагорода, пропорційна вкладеним у працю «зусиллям і жертвам» [4, р. 6]. Частиною цієї моделі є «зелена економіка» (Green economics), що сформувався як напрямок в економічній науці в континентальній Європі в останні два десятиліття, базується на 3 аксіомах: неможливо нескінченно розширювати сферу впливу в обмеженому просторі; неможливо вимагати задоволення нескінченно зростаючих потреб в умовах обмеженості ресурсів; усі процеси на нашій планеті є взаємозалежними й взаємозалежними.

Згідно прогнозу експертів ЄС у майбутньому створення додаткової вартості на території Євросоюзу буде відбуватися за рахунок впровадження інноваційних екологічних технологій і заохочення соціального ангажементу. Вже сьогодні в ЄС створене «Європейське товариство по використанню поновлюваних джерел енергії» (ERENE), що розробило модель організації стійкого, надійного і недорогого енергопостачання, трьома основними складовими якої є поновлювані джерела енергії, енергоефективність і енергозбереження. Планується також формування загальноєвропейської енерго-інформаційної системи одержання і споживання «зеленої енергії» – Epernet як міжнародного інтелектуального підприємства, що забезпечує збір (від окремих джерел), генерування, передачу, зберігання, контроль, тарифікацію, продаж, оптимізацію операцій, передачу, перетворення, використання, захист і підтримку якості електроенергії у найбільш ефективному режимі (подібним чином формуються агропромислові мережі виробництва «зеленої продукції» і організації «зеленого туризму») [22, р. 94].

Список використаної літератури

1. Laville, J.-L. Social and solidarity economy: A theoretical and plural framework / UNRISD conference: Potential limits of social and solidarity economy. – Geneva, 2013. – 15 p.
2. Мировые тенденции в области перехода от неформальной к формальной экономике и задачи профсоюзов. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://energija.lv/1%81%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D0%BE%D0%B2.html>; *Mirovye tendentsii v oblasti perekhoda ot neformalnoy k formalnoy ekonomike i zadachi profsoyuzov.* – [Elektronnyi resurs] – Rezhim dostupu: <http://energija.lv/1%81%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D0%BE%D0%B2.html>
3. Dash A. Towards an epistemological foundation for social and solidarity economy / UNRISD conference: Potential limits of social and solidarity economy. – Geneva, 2013. – 21 p.
4. Мельник Л. Г., Дегтярёва И. Б., Шкарупа Е. В., Чигрин Е. Ю. Социальная и солидарная экономика при переходе к сестейновому развитию: опыт ЕС // Механізм регулювання економіки. – 2014. – № 4. – С. 89-99.; Melnik L. G., Degtyareva I. B., Shkarupa Ye. V., Chigrin Ye. Yu. Sotsialnaya i solidarnaya ekonomika pri perekhode k sesteynovomu razvitiyu: opyt YeS // Mekhanizm regulyuvannya ekonomiki. – 2014. – № 4. – S. 89-99.
5. Dacheux E., Goujon D. The solidarity economy: An alternative development strategy? // Internet. social science journal. – 2011. – Vol. 62. – No 203/204. – P. 205-215.
6. Lemus B., Barkin D. Rethinking the social and solidarity economy in light of community practice / UNRISD conference: Potential limits of social and solidarity economy. – Geneva, 2013. – 15 p.
7. Сауткина В. Возрождение солидарной экономики: попытка реализации или реальная мотивация к развитию? // Мировая экономика и международные отношения. – 2017. – Т. 61. – № 1. – С. 88-96.; Sautkina V. Vozrozhdenie solidarnoy ekonomiki: popytka realizatsii ili realnaya motivatsiya k razvitiyu? // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2017. – Т. 61. – № 1. – S. 88-96.
8. Фонтеню Б., Нитман Н., Ваньяма Ф., Перейра Л., ДеПуртер М. Социальная и экономическая солидарность: общие понятия. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.streetnet.org.za/docs/books/2012/ru/ILO%20SSEreader%202010.pdf>; Fontenyu B., Nitman N., Vanyama F., Pereyra L., DePurter M. Sotsialnaya i ekonomicheskaya solidarnost: obshchie ponyatiya. – [Elektronnyy resurs] – Rezhim dostupa: <http://www.streetnet.org.za/docs/books/2012/ru/ILO%20SSEreader%202010.pdf>
9. Дерев'янюк Ю. М., Мельник Л. Г., Кубатко О. В. Соціальна та солідарна економіка: поняття та сутність, досвід та перспективи // Механізм регулювання економіки. – 2014. – № 3. – С. 89-98.; Derevianko Yu. M., Melnyk L. H., Kubatko O. V. Sotsialna ta solidarna ekonomika: poniattia ta sutnist, dosvid ta perspektyvy // Mekhanizm rehuliuвання ekonomiki. – 2014. – № 3. – S. 89-98.
10. Материалы исследования, проведенного Региональным бюро PROON для Европы и стран СНГ совместно с EMES «Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation. An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States». – 2008, s. 191.; Materialy issledovaniya, provedennogo Regionalnym byuro PROON dlya Yevropy i stran SNG sovместno s EMES «Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation. An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States». – 2008, s. 191.
11. Dees J.G. The meaning of social entrepreneurship”. Center for the Advancement of

Social Entrepreneurship, Duke University's Fuqua School of Business, 2001 (revised vers.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf

12. Спреклі Ф. Посібник з планування соціального підприємництва – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf; Sprekli F. Posibnyk z planuvannya sotsialnoho pidpriemnytstva – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf

13. Nyssens M. (ed.) Social Enterprise. At the Crossroads of Market. Public Policies and Civil Society, (Routledge, 2006), p. 4-5.

14. Альтернатива или дополнение рынку? – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.kazpravda.kz/news/ekonomika/alternativa-ili-dopolnenie-rinku/>; Alternativa ili dopolnenie rynku? – [Elektronnyy resurs] – Rezhim dostupa: <http://www.kazpravda.kz/news/ekonomika/alternativa-ili-dopolnenie-rinku/>

15. Римская декларация всемирной продовольственной безопасности. [Rome Declaration of World Food Security (In Russ.)]. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.zerkalov.org/files/rdpb.doc>; Rimskaya deklaratsiya vsemirnoy prodovolstvennoy bezopasnosti. [Rome Declaration of World Food Security (In Russ.)]. – [Elektronnyy resurs] – Rezhim dostupa: <http://www.zerkalov.org/files/rdpb.doc>

16. Lister J. Corporate Social Responsibility and the State: International Approaches to Forest Co-regulation. Vancouver: UBC Press, 2012. – 304 p.

17. Ashta A. Co-creation for impact investment in microfinance // Strategic change. – Malden, 2012. – Vol. 21. – N 1-2. – P. 71-81.

18. Nelson P. Cooperation, association and solidarity in international finance? Forms of social solidarity investment in microfinance / UNRISD conference: Potential limits of social and solidarity economy. – Geneva, 2013. – 16 p.

19. Beck T. Bank Financing for SMEs – Lessons from the Literature National Institute // Economic Review. – 2013. – N 8. – Vol. 225. – p. R23-R38.

20. Cetorelli N., L. S. Goldberg (2012), Banking Globalization and Monetary Transmission // Journal of Finance. – 2012. – N 10. – Vol. 67/5. – p. 62-74.

21. Report on Support to SMEs in Developing Countries Through Financial Intermediaries. November 2011. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://eudevdays.eu/sites/default/files/dalberg_sme-briefing-paper.pdf

22. Lombardo R., Orio G. D. Corporate and State Social Responsibility: A Long-Term Perspective // Modern Economy. – 2012. – № 3. – P. 91-99.

Стаття надійшла до редакції: 16.05.2017.

I. Golubii, O. Stupnytskyu

SSE: FROM NAIVE UTOPIA TO SOCIAL AND PROFESSIONAL INTEGRATION (EXPERIENCE OF THE EU COUNTRIES)

The article analyses the concept of social and solidarity economy as a system that combines the interests, goals and actions of society, where the struggle against inequality, environmental protection, protection of the most vulnerable citizens, development of communities are regarded to be its main tasks. The difference between social economy and solidarity economy from the perspective of organizations and initiatives the main purpose of

which is not the redistribution of income, but the meeting of requirements is scrutinised. In addition a phenomenon of social entrepreneurship as a type of activity with three main targets social, market and innovation and a number of key factors that determine it is also put into attention. Analysis of the modern International practices of social entrepreneurship reveals that in addition to non-profit venture organizations it often includes profit organization of social purposes - banks of local communities, cooperatives of social communities, hybrid organizations that include profit and non-profit units etc.

Social enterprise on the one hand is regarded as a form of business, mainly aimed at social purposes, incomes of which primarily are allocated to self-development, public affairs or social issues, on the other - it combines fairness, democracy, social and environmental responsibility. Funding of social entrepreneurship participants in the EU is based on three components: improving the legal environment of microfinance, expanding geographical coverage of microfinance services and development of various types of microfinance institutions.

Within the EU bigger popularity acquires the economic model of «Participatory Economics» or Parecon, elaborated in the early 90th. by R. Hanel and M. Albert, which is based on creation of economic institutions consisting of three classes (workers, owners and «coordinators», i.e. managers and officials) that would allow economy to operate successfully in accordance with the following principles: government, solidarity, diversity and justice, where production should be decentralized, planned and coordinated by councils of producers and consumers, while the means of production would be socialized. Part of this model is Green Economics, which emerged as a direction in economic science in Continental Europe in the past two decades, and is based on three axioms: it's impossible to infinitely expand the sphere of influence in a confined space; it's impossible to demand meeting the infinitely growing needs with limited resources; all processes on our planet are interdependent and interrelated.

***Key words:** social and solidarity economy, social entrepreneurship, social cooperatives, participatory economics, green economics.*

УДК 339.92:519.86

Х.С. Мітюшкіна, О.В. Захарова

РОЛЬ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Стаття присвячена дослідженню теоретичного підґрунтя формування нових моделей міжрегіонального співробітництва, зокрема виділенню їх характерних рис та аспектів реалізації. Особливу увагу приділено розробці методичного інструментарію формування моделі міжрегіонального співробітництва з урахуванням етапів розвитку, напрямків оцінки, об'єктно-суб'єктних відносин та інструментарію оцінки.

Визначено, що головною передумовою побудови моделі міжрегіонального співробітництва є внутрішньо регіональні проблеми країни та необхідність подолання територіальних диспропорцій (рівень валового регіонального продукту, рівень зайнятості та заробітної плати, рівень валових доходів на душу населення).

Розглянуто характерні риси міжрегіонального співробітництва (географічна, політична, адміністративна, функціональна) та аспекти його реалізації (правові, політичні, історичні, національні інтереси територій, спільні проблеми територій, спільні інтереси учасників).